

Zprávy a informace

Významné životní jubileum univerzitního profesora PhDr. Bohumíra Blížkovského, CSc.

Prof. PhDr. Bohumír Blížkovský, CSc., se narodil 25. 5. 1929 v Ivančicích. Maturoval v roce 1947 s vyznamenáním na Amerlingově mužském učitelském ústavu v Praze. Mimořádné nadání, píle a cílevědomost provázely nadšeného mladého učitele k dalším studijním metám. V roce 1951 absolvoval Pedagogickou fakultu Univerzity Karlovy v Praze s aprobacemi pro vyučování historie, geografie, občanské nauky a v roce 1957 ukončil svá studia na Vysoké škole pedagogické v Praze s odbornou způsobilostí pro pedagogiku, psychologii a logiku. V průběhu těchto studií se začaly rýsovat nepřehlédnutelné předpoklady Bohumíra Blížkovského pro akademickou dráhu. Absolvoval nástavbové vědecké studium pedagogiky a psychologie pod vedením akademika Otokara Chlupa a univerzitního profesora Vladimíra Tardyho. Kandidátskou disertační práci obhájil na pedagogickém ústavu J. Á. Komenského v Praze v roce 1963, doktorem filozofie se stal v roce 1966 a v roce 1968 se habilitoval jako docent pedagogiky na PdF UK v Praze a působil na Pedagogické fakultě v Brně, kde byl s více než dvacetiletým odstupem jmenován v roce 1990 univerzitním profesorem.

V průběhu své pedagogické dráhy působil jubilant v celém spektru terénních, odborných a výzkumných pedagogických institucí. Učitelskou práci zahájil na základních školách v Železném Brodě a v Zásadě. Zkušenosti středoškolského učitele získával a rozvíjel na pedagogickém gymnáziu a střední pedagogické škole v Liberci. Počátky soustředěného celoživotního výzkumného a publikačního působení prof. Blížkovského v oblasti pedeutologie jsou spojeny s jeho působením v Krajském pedagogickém ústavu a na Pedagogickém institutu v Liberci a posléze na Pedagogické fakultě v Brně. Po srpnové okupaci v roce 1968 a následujících normalizačních krocích byl B. Blížkovský zbaven možnosti pracovat na PdF v Brně jako vysokoškolský učitel. Teprve po několika letech nachází adekvátnější prostor pro svoje odborné uplatnění

v Bratislavě, a to postupně ve Výzkumném ústavu životní úrovně, Ústavu učitelského vzdělávání a na Pedagogické fakultě Univerzity Komenského (1974–1988). Po mnohaleté vynucené odmlce byl v roce 1990 na PdF MÚ v Brně rehabilitován, jmenován profesorem a vrací se na tuto fakultu Masarykovy univerzity jako vedoucí katedry pedagogiky a Laboratoře pedagogického výzkumu (1990–1994).

Výčet odborných, výzkumných a organizačních aktivit profesora Blížkovského je tak obsáhlý, že můžeme při této příležitosti upozornit pouze na některé z nich:

- předseda a místopředseda České pedagogické společnosti při ČSAV (AV ČR), 1990–1994
- člen-expert podvýboru pro vědu a výzkum Parlamentu ČR, 1992–1996
- člen Grantové agentury ČSAV (AV ČR), 1992–1994
- člen Vědecké rady MŠMT ČR, 1990–1993
- redaktor časopisů Pedagogika, Pedagogická revue a Pedagogická orientace
- iniciátor, garant a spolupořadatel deseti celostátních pedeutologických seminářů s mezinárodní účastí, 1977–1996
- garant a organizátor čtyř polistopadových odborných konferencí ČPdS, 1991, 1992, 1994, 1995
- předseda Rady Dědictví Komenského od roku 1993
- člen světové asociace pedagogických věd (WAER) se sídlem v Bruselu
- člen předsednictva Světového kongresu srovnávací pedagogiky, Praha 1992
- předseda a člen předsednictva Česko-slovenského výboru, od roku 1993 přednášející na mezinárodních kongresech v Polsku, Německu, Rusku, Maďarsku, Bulharsku, Rakousku, Francii a Švédsku
- expert na evropské konferenci ve Fuldatale (SRN) pořádané kulturní komisí Rady Evropy ve Štrasburku 1992
- předseda mezinárodního odborného předsednictva pěti konferencí a publikací o naší pozici a roli v Evropě (1993–2004)

Adekvátní bohaté tvůrčí, výzkumné a organizační práci jubilanta je také přehled jeho publikační činnosti, která zahrnuje více než deset monografií a čtyři sta odborných článků, studií, recenzí a expertních zpráv. V Pedagogické orientaci, odborném čtvrtletníku a zpravodaji České pedagogické společnosti, 1996, č. 20, s. 165–191, byla uveřejněna podrobná profesionální bibliografie prof. Blížkovského do roku 1996. Její pokračování se připravuje. Vzhledem k této skutečnosti se omezíme pouze na zmínku o několika dílech tohoto autora.

Stěžejním dílem jubilanta je monografie o otevřeném a celistvém pojetí

výchovy a vzdělávání „Systémová pedagogika pro studium a tvůrčí praxi“ (Ostrava: Amosium, 1992, 303 s.). Druhé, upravené a doplněné vydání vyšlo tamtéž v roce 1997.

Na přelomu tisíciletí inicioval unikátní pedagogickou komparativní profesiografii Blížkovský, B.; Kučerová, S.; Kurelová, M. a kol. *Středoevropský učitel na prahu učící se společnosti 21. století. Vzdělávací situace, profesní činnosti a podmínky učitelů České, Slovenské a Polské republiky*. Brno: Konvoj, 2000, 252 s. V roce 75. výročí jubilanta vyšla shrnující publikace o naší identitě, svébytnosti a vzájemnosti ke společnému vstupu ČR a SR do EU: Kučerová, S.; Blížkovský, B. (ed.) *Česká a slovenská otázka v soudobém světě*. 2. doplněné vydání. Brno: Konvoj, 2004, 443 s.

Rozsáhlá pedagogická a organizační činnost prof. Blížkovského byla oceněna v roce 1989 stříbrnou medailí Univerzity Komenského v Bratislavě. V roce 1992 převzal z rukou místopředsedy vlády ČSFR pamětní medaili J. A. Komenského. Jubilant byl zařazen agenturou „Kdo je kdo“ k významným osobnostem České republiky a je také navržen do mezinárodního adresáře 5000 vynikajících osobností světa, vydávaného každých třicet let Americkým biografickým institutem. Při jeho odborných zkušenostech, pracovitosti a bohaté autorské invenci není tento výčet rozhodně uzavřen, a tak na závěr připojujeme jen přání pevného zdraví a dobré životní a pracovní pohody.

Hana Horká, Jan Štáva

Neměli bychom obnovit Radu pedagogických věd?

Vážná krize výchovy v současné české společnosti mne vede k návrhu obnovy polistopadové svépomocné Rady pedagogických věd (RPV) z řad našich předních odborníků, která by z pozic nezávislé odborné autority posuzovala, připomínala, podporovala a snad i trochu prosazovala nejvýznamnější nápravy v zájmu všech.

V podstatě jde o to, aby důležité kompetentní hlasy ČPdS a celé pedagogické obce i společnosti byly více slyšet, aby se zrna neztrácela v plevách, aby se hlavní strategické návrhy neopomíjely jako dosud. I když by se svépomocná RPV opírala jen o logiku, etiku a erudici vybraných dobrovolníků, mohla by snad časem aspirovat i na potřebné autonomní reprezentativní inovační centrum. Celostátní duchovní potenciál zkušenějších (včetně žádoucích spolupracovníků z nejbližšího Slovenska a Polska) by mohl přispívat k tomu, aby naše úsilí bylo cílevědomější, koncepčnější, prozíravější, celistvější, otevřenější i účinnější, aby naše pedagogické dění nebylo tak živelné

i chudé na podstatnější kroky vpřed, abychom je zkrátka spojenými silami kultivovali fundovaněji i produktivněji.

Stále je totiž v sázce celková orientace budoucího vývoje. Budeme nadále směřovat k anachronické duální společnosti a duálnímu školství, v němž se hodnotnější a vyšší vzdělání omezuje jen na úzkou elitu, nebo se konečně dáme demokratickou cestou J. Á. Komenského: učit všechny všemu podstatnému celoživotně, učit dobře se učit každého ve shodě s vyspělými zeměmi světa? Nemálo času jsme již ztratili, není nás ani tolik, abychom hazardovali vlastním vylučováním, štěpením i upadáním. V počtu maturantů se středním všeobecným vzděláním jsme již propadli na poslední místo zemí OECD. Je jich necelá jedna pětina dospívající populace ČR! Jsme navíc jen 2% menšinou superintegrovaného vysoce konkurenčního evropského společenství.¹ Podstatně náročnější kultivace všech lidí je naší hlavní nadějí. Spoléhat se na naše státní orgány a politiky zřejmě nestačí, seriózní odborná oponentura oficiálních návrhů je stále naléhavější.

Nedostatečně odborná a demokratická správa našeho školství trvá již déle než půl století. Na komplexnější hlubší kvalitativní demokratickou pedagogickou reformu podloženou adekvátním zákonem o výchově a vzdělávání čekáme i po listopadu marně již patnáctý rok. Prvá polistopadová expertíza k demokratické reformě byla přitom předána čl. decizním orgánům právě před 14 lety, v lednu 1990. *Navázat na to nejlepší, na demokratickou 12letou vnitřně funkčně diferencovanou školu pro naprostou většinu populace, ke které jsme směřovali již po 2. světové válce a která se ve vyspělém světě osvědčuje dodnes, jsme dosud nedokázali.* Polsko nastartovalo tuto reformu pro 21. století již r. 1999.

Náš nepořádek je již tak bezmezný, že nemáme řádně vymezené ani maturitní požadavky. Rovněž ověřování absolventů VŠ má již často s opravdovými státními závěrečnými zkouškami společně jen jméno. Naprostá většina ze 400 studijních oborů VŠ si je koncipuje více méně po svém.

Dobrovolní iniciátoři a experti prvých nápravných pokusů RPV před deseti lety jsou ještě mezi námi. K dispozici jsou i základní bližší informace v prvých pěti číslech Pedagogické orientace. Neměli bychom proto s kontinuitou dobrého otálet. Tvůrčí základní tým autonomní RPV ČR by se mohl ustavit ještě před vstupem do EU. Po neodpovědném zrušení Pedagogického ústavu J. Á. Komenského ČSAV je svépomocné posuzovací, inovační,

¹O našich kvalitativně nových šancích i rizicích v EU kriticko-realisticky pojednává unikátní pokus stovky předních odborníků o „Českou otázku“ pro 21. století, shrnující hlavní výsledky pěti mezinárodních mezioborových konferencí uplynulé dekády – Česká otázka v soudobém světě. Brno: Konvoj, 2004, 443 s. Druhé, upravené a doplněné vydání. Možno objednat u autora příspěvku: Prof. PhDr. Bohumír Blížkovský, Csc., Milénova 12, 638 00 Brno

synergické a koordinační centrum pro kritické bilance a spolehlivé výhledy nezbytné. Jsem si samozřejmě spolu se skeptiky dobře vědom nemalých omezení a překážek. Společnost roztržštěnou, ovládanou partikulárními zájmy i apatickou a dezorientovanou odcizenými médii lze léčit jen velmi pomalu, po krůčcích. Již Komenský však radil: „*Hubme nevědomost, aby nevědomost nehubila nás.*“ Jde i o naše profesní svědomí, o naši oborovou prezentaci a odpovědnost. Někdy může povzbudit nové iniciativy pouhé pohlázení i pár spolehlivých slov a perspektiv.

Bohumír Blížkovský

Seminář Pedagogická praxe v pregraduální přípravě učitelů

V Brně se 24. 2. 2004 na Pedagogické fakultě Masarykovy univerzity pod záštitou katedry pedagogiky a Centra pedagogického výzkumu PdF MU konal seminář s mezinárodní účastí zaměřený na problematiku praxí studentů učitelství. Zúčastnili se jej pracovníci fakult vzdělávajících učitele, zejména vedoucí praxí (především studentů učitelství 1. stupně), cviční fakultní učitelé a kolegové garantující praxe na slovenských pedagogických fakultách. Poněkud však chybělo více oborových didaktiků, kteří vedou odborné praxe u studentů učitelství 2. a 3. stupně.

Účastníci jednali o významu a postavení praxe v rámci přípravy budoucích učitelů a o potřebě jejího zkvalitňování jako nikdy nekončícího úkolu. Představeny byly modely pedagogické praxe na jednotlivých fakultách a formy vedení studentů na praxích. Diskutovalo se o aktuálních problémech praxe – o vhodnosti, resp. nevhodnosti konsektivního modelu praxí oproti modelu souběžnému, o právním podložení spolupráce s fakultními školami, o formách spolupráce se cvičnými učiteli, o jejich nízkém ocenění a zlepšení kontaktu s učiteli, kteří studenty na praxe přijímají, o požadavcích na kompetence cvičných učitelů, o systémovosti praxí a jejich gradaci, o zkušenostech s využíváním portfolia či možnostech využití videotréninku interakcí, o problémech se zprostředkováním významu pedagogické praxe pro vedení univerzit a fakult, o financování praxí či o problémech souvisejících s velkým počtem studentů. Představeny byly také nové výzkumy týkající se praxí studentů či plánované *webové stránky pro cvičné učitele* na stránkách Pedagogické fakulty Univerzity Karlovy. Z příspěvků prezentovaných na semináři bude vydán sborník.

Mezi nejvýznamnější závěry semináře patří usnesení účastníků zřídit pracovní skupinu (komisi), která by prosazovala společné potřeby a zájmy fakult v oblasti zkvalitňování pedagogické praxe a vytvářela odborný tlak na pochopení významu praxí v učitelském vzdělávání a zlepšení podmínek pro

praxe, podporu financování praxí, spolupráci s fakultními cvičnými učiteli, popř. fakultními školami či právní ukotvení vztahu fakulty a cvičného učitele vázaného na profesně-odborný růst.

Kateřina Vlčková

Šikana – naléhavý problém dnešní školy

Dne 30. března 2004 se v aule Pedagogické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci konala 1. celostátní konference s tématem „Školní šikanování“, kterou pořádala katedra pedagogiky s celoškolskou působností PdF UP, Česká pedagogická společnost v Olomouci a celostátní sdružení Společenství proti šikaně. Konference se zúčastnili především zástupci základních a středních škol, pedagogicko-psychologických poraden, výchovných zařízení a jiných organizací věnujících se práci s mládeží. Mezi vážené hosty pak patřili mimo jiné profesorka Magdalena Kohout, členka Evropské a mezinárodní observatoře násilí ve školách v Bourdeaux ve Francii, doc. PhDr. Bohumil Stejskal, CSc., a Mgr. Naďa Holická z MŠMT ČR, zástupci krajských úřadů, České školní inspekce a Výzkumného ústavu pedagogického v Praze.

Konferenci zahájil prof. PhDr. Miroslav Chráska, CSc., vedoucí katedry pedagogiky s celoškolskou působností PdF UP v Olomouci, který účastníky přivítal a zdůraznil význam projednávaného tématu. Dr. Michal Kolář, předseda sdružení Společenství proti šikaně a významný odborník na danou problematiku, přečetl dopis ředitele Mezinárodní observatoře násilí ve školách profesora Erica Debarbieux.

Dle Metodického pokynu ministra školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikanování mezi žáky škol a školských zařízení, č.j. 14 514/2000-51 (platný od 1. 1. 2001) je šikanování „jakékoliv chování, jehož záměrem je ublížit jedinci, ohrozit nebo zastrašovat jiného žáka, případně skupinu žáků. Je to cílené a obvykle opakované užití násilí jedincem nebo skupinou vůči jedinci či skupině žáků, kteří se neumí nebo z nejrůznějších důvodů nemohou bránit. Zahrnuje jak fyzické útoky v podobě bití, vydírání, loupeží, poškozování věcí druhé osobě, tak i útoky slovní v podobě nadávek, pomluv, vyhrožování či ponižování. Může mít i formu sexuálního obtěžování až zneužívání. Šikana se projevuje i v nepřímé podobě jako nápadné přehlížení a ignorování žáka či žáků třídou nebo jinou skupinou spolužáků. Nebezpečnost působení šikany spočívá zvláště v závažnosti, dlouhodobosti a nezřídka v celoživotních následcích na duševním a tělesném zdraví.“

Zmíněný metodický pokyn uvádí v přílohách i znaky, podle nichž je možno šikanování identifikovat, např.:

- Posměšné poznámky na adresu žáka, pokořující přezdívka, nadávky, po-

nižování, hrubé žerty na jeho účet. Rozhodujícím kritériem je, do jaké míry je daný žák konkrétní přezdívkou nebo „legrací“ zranitelný.

- Honění, strkání, šfouchání, rány, kopání, které třeba nejsou zvlášť silné, ale je nápadné, že je oběť neoplácí.
- Žák je o přestávkách často osamocený, ostatní o něj nejeví zájem, nemá kamarády.
- Působí smutně, nešťastně, stísněně, mívá blízko k pláči. Stává se uzavřeným.
- Jeho věci jsou poškozené nebo znečištěné, případně rozházené.
- Stále postrádá nějaké své věci.
- Odmítá vysvětlit poškození a ztráty věcí nebo používá nepravděpodobné výmluvy.
- Mění svoji pravidelnou cestu do školy a ze školy.
Začíná vyhledávat důvody pro absenci ve škole.
- Dítě ztrácí zájem o učení a schopnost soustředit se na ně.
- Dítě žádá o peníze, přičemž udává nevěrohodné důvody (například opakovaně říká, že je ztratilo), případně doma krade peníze.
- Dítě je neobvykle, nečekaně agresivní k sourozencům nebo jiným dětem, možná projevuje i zlobu vůči rodičům.
- Dítě si stěžuje na neurčitě bolesti břicha nebo hlavy, možná ráno zvrací, snaží se zůstat doma. Své zdravotní obtíže může přehánět, případně i simulovat (manipulace s teploměrem apod.).

Metodický pokyn doporučuje pedagogům následující strategii pro vyšetřování:

1. Rozhovor s oběťmi a s těmi, kteří na šikanování upozornili.
2. Nalezení vhodných svědků.
3. Individuální, případně konfrontační rozhovory se svědky (nikoli však konfrontace obětí a agresorů).
4. Zajištění ochrany obětem.
5. Rozhovor s agresory, případně konfrontace mezi nimi.

V případě podezření se mohou rodiče obrátit na pedagogicko-psychologickou poradnu, případně na poradnu Společenství proti šikaně. Bližší informace o tomto problému je možno načerpat i na internetových stránkách a v odborné literatuře uvedené v závěru naší zprávy.

O Specifickém programu se zmínil dr. Kolář ve svém příspěvku s názvem „Český speciální školní program proti šikanování“. Ověřování tohoto programu bylo po dvou letech ukončeno v prosinci roku 2003. Výzkum prokázal, že samotný preventivní program šikanu nesnižuje. Je nutno propojit jej se školním vzdělávacím programem, a rozvinout tak příznivé školní klima. Takto koncipovaná strategie může šikanu výrazně snížit. (Dr. Kolář uva-

žuje asi o 42 % snížení z celkového počtu asi 600 tisíc šikanovaných žáků na základních a středních školách.) Na tento významný příspěvek navazovali i další účastníci ve svých vystoupeních, která byla rozdělena do dopoledního a odpoledního bloku, moderování se ujal Antonín Bůžek, Ph.D., z katedry pedagogiky s celoškolskou působností PdF UP v Olomouci. Z dalších zajímavých příspěvků zazněl na konferenci referát prof. Magdaleny Kohout, která nás seznámila s činností Evropské a mezinárodní observatoře násilí ve školách a uvedla informace o mezinárodním výzkumném projektu. Mgr. PaedDr. Jan Michalík, Ph.D., z katedry speciální pedagogiky PdF UP se ve svém vystoupení věnoval právním otázkám souvisejícím se šikanováním.

Velkou pozornost hostů vzbudily příspěvky samotných obětí šikany. Nejprve vystoupil Tomáš Petrůj a jeho matka Růžena Petrůjová s příspěvkem nazvaným „Zpověď oběti šikanování a její matky“. Přiblížili všem v sále pocity šikanované osoby a jejich rodinných příslušníků, kroky, které podnikli k nápravě situace, a reakce okolí, především učitelů a výchovných poradců. Na podobné téma hovořil i Jakub Čaněk, který byl požádán dr. Kolářem, aby přečetl svůj článek z LN s názvem „Mnoho učitelů beztrestně psychicky týrá své žáky“.

Dva hlavní úkoly konference byly založit tradici konferencí a seminářů k problematice školního šikanování a vypracovat systémové kroky pro řešení šikany. Dr. Kolář uvádí následující doporučení pro pracovní kompetentní skupinu odborníků, kteří se podílejí na prevenci a řešení školního násilí:

- pravidelné setkávání v rozsahu alespoň dvou dnů,
- vzájemná spolupráce na národní i mezinárodní úrovni,
- seznámit odbornou i laickou veřejnost se závěry pravidelných setkávání,
- systematické vzdělávání pedagogických pracovníků v oblasti školního násilí a šikanování,
- renovace Metodického pokynu ministra k prevenci a řešení šikanování ve školách a školských zařízeních č. j. 28275/2000-22,
- zavedení standardní funkce školního psychologa a speciálního pedagoga,
- podpora zavádění Specifického programu proti šikanování a násilí ve školách a školských zařízeních.

Řešením by se mohl stát dokument, který by měl právní závaznost, jako například ve Švédsku, kde se v tamním školském zákoně říká, že všichni členové školního společenství mají bojovat každý den proti všem formám ponižení (šikana, rasismus).

Z konference vyplynulo, že je nutno této problematice neustále věnovat pozornost, neboť důsledky šikany jsou velmi bolestivé nejen pro samotnou oběť, ale i pro její rodinu. Společnost by neměla být lhostejná k žádnému

z projevů šikany a každá snaha o zlepšení stavu by měla být brána v úvahu. Hojná účast odborníků z nejrůznějších oblastí a institucí spolu s vysokým zájmem studentů svědčí o aktuálnosti tématu a o nutnosti tento palčivý problém systematicky řešit.

Věříme, že byla takto založena nová tradice pravidelných setkávání odborníků (ale nejen jich) na toto téma, kteří si budou každoročně vyměňovat své poznatky a zkušenosti.

Literatura

Český program proti šikanování. [webové stránky]

Dostupné z URL <http://www.sikana.org/> [6. 4. 2004]

KOLÁŘ, M. *Bolest šikanování. Cesta k zastavení epidemie šikanování ve školách.* Praha: Portál, 2001.

KOLÁŘ, M. *Skrytý svět šikanování ve školách.* Praha: Portál, 1997, 2000.

KOLÁŘ, M. *Specifický program proti šikanování a násilí ve školách a školských zařízeních.* Praha: MŠMT, 2003.

KOLÁŘ, M. *První celostátní konference o školním šikanování.* [www stránky] Dostupné z URL <http://ucitelske-listy.ceskaskola.cz/> [14. 4. 2004]

Metodický pokyn ministra školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikanování mezi žáky škol a školských zařízení, č.j. 14 514/2000-51. [webové stránky] Dostupné z URL <http://www.sikana.org/> [6. 4. 2004]

NOVOITNÝ, B. Šikaně je v základních školách vystaveno 41 procent dětí. *Právo*, roč. 14, č. 81, s. 1.

ŘÍČAN, P. *Agresivita a šikana mezi dětmi.* Praha: Portál, 1995.

Šikanování: Co mohou dělat rodiče? [webové stránky]

Dostupné z URL <http://www.sikana.org/> [6. 4. 2004]

Vladimíra Loukotová, Jitka Kropáčová

Zpráva o mezinárodním makarenkologickém semináři

Ve dnech 8.-10. dubna 2002 se v Poltavě (Ukrajina) konal mezinárodní makarenkologický seminář nazvaný „A. S. Makarenko a světová pedagogika“ k uctění 75. výročí komuny FED a 10. výročí založení Mezinárodní makarenkologické asociace v Poltavě. Zúčastnilo se ho kolem 100 odborníků nejrůznější úrovně. Cílem těchto setkání odborníků je prohloubit, a v tomto případě také i očistit od různých nánosů poznání osobnosti a díla A. S. Makarenka.

Tři dlouholetí významní zahraniční členové této asociace se semináře bohužel nemohli zúčastnit, přestože přinesli nemalý vklad pro řešení uvedených problémů. Byli to prof. Arpád Petrikaš (Debrecen), doc. PhDr. Libor Pecha (Olomouc) a prof. dr. hab. Aleksander Lewin (Warszawa).

Všichni tři pracovali na tomto poli ještě před vznikem asociace podle svých možností na základě svého zájmu a poté ve spolupráci a s oporou ně-

meckého Makarenko-referátu založeného v Institutu srovnávací pedagogiky (ředitel prof. dr. L. Froese) na univerzitě v Marburgu.

Připomeňme, že doc. PhDr. Libor Pecha, který se velmi zasloužil o očištění a polidštění Makarenkova obrazu, který byl ve stalinském období falešně propagandisticky zkreslován, a tím zneužíván. Makarenkologie i naše země přišla jeho smrtí o význačného pedagoga a znalce Makarenkova života a díla, který v posledních letech svého života napsal první české pravdivější a důkladnější vyličení Makarenka zbavené sovětské glorifikace.

Vraťme se však ke zprávě o semináři. Účastníků semináře bylo okolo stovky. Na rozdíl od jiných podobných setkání asociace byli přítomni většinou Ukrajinci a jedenáct Rusů. Zúčastnili se i zástupci Běloruska. Z jiných zemí se účastnilo semináře jen pět účastníků, a to po jednom z Německa, Itálie, České republiky a dvou zástupců Maďarska.

Věnujme se nyní obsahu vystoupení zařazených do sborníku. Je v něm publikováno 53 statí, z nich 30 rusky a 23 v ukrajinštině. Je třeba říci, že v řadě vystoupení i mimo ně se projevoval zvláštní národně vlastnický vztah Rusů i Ukrajinců k Makarenkovi. Je známo, že A. S. Makarenko byl po otci Rus a po matce Ukrajinec, žil ve smíšeném prostředí blízko hranice a netrpěl žádným vyhraněně nacionalistickým zatížením. Tento vlastnický vztah má ovšem i druhou stránku, která vede ke snaze upřednostňovat vlastní úsilí a podceňovat, až podezírat, případně přehlížet cizí úsilí směřující k hlubšímu poznání věci. Je otázkou, projevují-li se zde více zbytky či přežitky dlouhá léta pěstovaného „sovětského vlastnictví“ nebo jazyková nedostatečnost v ruské a ukrajinské společnosti. Rusové a Ukrajinci se na konferenci sice dohodli na dělení půl na půl, ale problém „vlastnictví“ přesto přetrvává, a měli by si to sebekriticky uvědomit.

Naproti tomu bych rád vyzdvihl některé příspěvky. Je to v první řadě příspěvek Götze Hilliga „Makarenko a moc“, stať A. A. Frolova o sporu výchovné a didaktické koncepce. Za přínosné pokládám vystoupení charkovské aspirantky O. V. Aljochiny, která zdůraznila často zapomínané spojení ekonomického života kolonie se společenskou ekonomikou, neboť i vychovatelská činnost se neskládá jen ze zvukných idejí, ale stojí na hospodářském základu, jak poznal a ukázal Makarenko. Zdůraznění humanistického vztahu ve vychovatelství najdeme ve statí volgogradského profesora L. I. Gričenk, který se v ní opírá o psychiatra Frankla. Zajímavé jsou i příspěvky L. B. Obrazcové zkoumající vztah Makarenka k německé meziválečné reformní pedagogice a N. N. Oksy, který spatřuje Makarenkovo novátorství v odmítání normativní pedagogiky. Informativní charakter má zpráva o práci makarenkologické společnosti přednesená doc. dr. L. V. Kramuščenkem. Přínosná je i stať poltavského doc. dr. A. V. Tkačenka zabývající se vztahem kolonie a společenského systému.

Poslední dvě stati, o nichž bych se rád zmínil, mají další souvislosti. První je stať N. N. Taraseviče z poltavského Pedagogického institutu, která informuje o práci na dvoudílném vydání „Dokumentů o kolonii M. Gorkého v letech 1920 až 1926“, které pro konferenci připravili pracovníci Institutu a účastníci je obdrželi. Jde zčásti o dosud nepublikované dokumenty. O tomto vydání se rozběhla čilá mezinárodní diskuse. Druhou takovou statí pracovníka Institutu pedagogiky APN Ukrajiny z Kyjeva dr. N. P. Dičeka je stať, ve které srovnává Makarenkův kolektiv na základě práce finského makarenkologa Kari Murto s komunitou sociálního psychiatra M. Jonese z Illinois.

Na závěr cituji z anotace sborníku: „Autoři knihy si dali za cíl ukázat myšlenky, teoretické závěry a praktické zkušenosti A. S. Makarenka, ve kterých jsou vyjádřeny objektivní zákony a zákonitosti výchovy, a také vše, co je cenné pro současnou školu a pedagogickou vědu, co patří ke zlatému fondu světové pedagogiky. Autoři představují A. S. Makarenka očištěného od dogmatického oslavování i pomluv jako současného pedagoga-myslitele a praktika.“

Jiří Haškovec